

NAJVEĆA ANTIFAŠISTIČKA POSTROJBA NACIONALNIH MANJINA U OKUPIRANOJ EUROPI

Brigada je od svog osnivanja uvrštena u sastav 12. divizije 6. korpusa NOV i POJ i od svog osnutka bila u neprekidnom pokretu i borbama do kraja rata. Časno i uz najveće poteškoće izvršavala postavljene zadatke. Borbeno je djelovala, uglavnom, u Slavoniji i Podravini i dala veliki doprinos zajedničkoj pobjedi Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske.

Nakon kapitulacije Jugoslavije Česi su u cjelini smatrani nepoželjnim. Slovaci, iako je tzv. NDH na isti način stvorenu kvislinšku Slovačku smatrala prijateljskom, nisu se osjećali ugodno. Već u srpnju 1941. bivaju zatvarani istaknutiji pojedinci, komunisti, republikanci ulijevo orijentirani. Ustaše iz Zagreba dolaze u Viroviticu po Josipa Berndaka, Čeha, nekoliko dana kasnije strijeljaju ga u Dotrščini. Janka Kubaška, Slovaka iz Banove Jaruge odvođe, završavaju smrću u Jasenovcu. Obojica su bili komunisti i aktivni u manjinskom životu, kao i pripremanju građana na otpor.

U lipnju 1941. ustaška vlast je zabranila sva češka društva „besede“ i sve češke škole. Oduzela knjižnice i domove. U Slavoniji održava skupove doglavnik Mile Budak, govori kako je njegov zadatak očistiti Hrvatsku od svih nepoželjnih. Najednom zboru o svojim zadacima „pjesnički“ kazuje: „Sada idu Židovi Cigani, pa Jovan i Jovanka, pa Pepik i Marenka, pa Ilonkai Pišta i bit će - Hrvatska čista“! Naravno, te su poruke učvrstile uvjerenje u češkoj manjini da takvim zločincima ne samo da se treba suprotstaviti, već ih e mora pobijediti. Manji dio onih koji

su bili sta

Ini glasači HSS nisu se još odlučivali, čekajući što će vodstvo te stranke učiniti.

Povijest pamti mnoge češke i slovačke velikane koji su dali nemjerljiv doprinos društvenom razv
itku Hrvatske, te tako pridonijeli afirmaciji ovih manjina na hrvatskim prostorima.

Spomenimo prvog biskupa zagrebačke biskupije Jana Dujcha, nadbiskupa i prvog hrvatskog
kardinala Slovaka Juraja Haulika, Slovake Ljudovitza Štura i Buhuslava Šuleka, koji je jedno
vrijeme bio urednik „Danice ilirske“.

Dragovoljan odlazak u partizanske jedinice

U Drugom svjetskom ratu, Česi i Slovaci nisu mogli prihvatiti nasilje kao jezik mržnje. Stoga

su zajedno sa ostalim narodima na ovom području ustali u borbu protiv progona i
nacionalističke mržnje. Kada je u tijeku 1941. i 1942. godine u partizanske oružane jedinice
stiglo dosta pripadnika češke i slovačke narodnosti - a u to su vrijeme gotovo u svim mjestima
gdje su živjeli Česi i Slovaci u većini, ili pomiješani s Hrvatima i Srbima, postojale organizacije
NOP-a, što je značilo da se većina aktivno opredijelila za NOV. Tako asu stvoreni i politički bi
vojni uvjeti iza formiranja posebne borbene jedinice Čeha i Slovaka. Primarna namjena
čehoslovačke oružane formacije (kao, uostalom, i mađarske i njemačke, koje se također
osnivaju) bila je da u prvo vrijeme politički djeluje u krajevima gdje žive Česi i Slovaci, da djeluje
u pravcu njihova što masovnijeg uključivanja u NOP i, tako, u NOV. To je ujedno bio i uvjeti put
za njeno vlastito omasovljavanje ipretvaranje u pravu (po funkciji) oružanu jedinicu. Što se i
dogodilo.

Do završetka neprijateljske ofenzive na Slavoniju, a po naređenju Štaba 3. operativne zone NOV i PO Hrvatske od 3. svibnja 1943. godine, na zapadnim obroncima Psunja u malom selu Cikote formiran je čehoslovački bataljun „Jan Žiška z Trocnava“, koji je dobio to ime pa legendarnom češkom junaku i vojskovođi što se uspješno borio i rukovodio vojskom u husitskim ratovima u XV. stoljeću. Bataljun je nakon formiranja imao 146 boraca. Za komandanta ostavljen je Josip Ružička, za komesara Josip Hanzi, za zamjenika komandanta

Jasmin Arnošt, zvan Maroko, za zamjenička apolitičkog komesara Antun Doležal. Komandiri čete bili su Gusta Matejka i Josip Kabiček. U češko-slovačkom bataljunu govorilo se i pisalo na češkom jeziku, a uz petokraku zvijezdu, kod svih amblema, nosila se nacionalna češko-

slovačka zastava. Štambilji bataljuna za službenu korespondenciju izrađeni su, također, na češkom jeziku.

U sastav 17. brigade

Do 17. lipnja 1943. bataljun je po liniji intendantskog snabdijevanja za psunjsko područje bio neposredno određen Štabu 3. operativne zone, a od toga dana ulazi u sastav 17. brigade kao njen 4. bataljun. Borbe i druge akcije u sastavu 17. brigade obogatile su borce i starješine čehoslovačkog bataljuna novim praktičnim znanjem za djelovanje i pod teškim uvjetima. Ocijenivši postignute uspjehe Čehoslovačkog bataljuna, raspoloženje čehoslovačke manjine za otpor, kao i to da su sazreli uvjeti za prerastanje bataljuna u brigadu, Komanda 6. korpusa NOV i naređuje da 17. udarna brigada izdvoji iz svog sastava bataljun „Jan Žiška“. Taj bataljun će narednim tjednima, do formiranja brigade, intenzivno raditi na pripremama i prikupljanju mladića i djevojaka u svoje redove.

Za to vrijeme nalazio se podneposrednom komandom Štaba 6. korpusa, a desetak dana prije formiranja brigade, pri Štabu Zapadnegrupe odreda. Već u listopadu 1943. Čehoslovački bataljun udvostručio je broj boraca, i tako su sazrijeli uvjeti za formiranje brigade.

Formiranje jedinice obavljeno je 26. listopada 1943. godine, svega nekoliko stotina metara od Buja, odakle je novoformirana brigada krenula na zadatke zajedno s ostalim, slavonskim jedinicama. Naređenje za formiranje jedinice napisano je na češkom i hrvatskom jeziku. Za komandanta postavljen je Milan Joka, politički komesar je Josip Vojaček, zamjenik komandanta Jan Jasmin, zamjenik komesara Aleksandar Jovanović, načelnika Štab Anton Doležal, informativni oficir Jožef Hanzi. Čehoslovačka brigada ulazi u sastav 12. divizije 6. korpusa.

Čehoslovačka brigada borbeno je djelovala, uglavnom, u Slavoniji i Podravini. Časno i uz najveće poteškoće izvršavala je postavljene zadatke i dala nemjerljiv doprinos zajedničkoj pobjedi Narodnooslobodilačke vojske Hrvatske. Bila je najveća antifašistička postrojba u Drugom svjetskom ratu.

Česi i Slovaci u Domovinskom ratu

Kada su 1991. godine, prve granate počele padati po Daruvaru, Prekopakri, Ivanovu selu i ostalim hrvatskim naseljima, Česi i Slovaci gotovo iz istih razloga kao i 1941. organizirali

obranu svojih domova. Pokazali su i dokazali daleko od svoje matične domovine, da dijele

sudbinu savih hrvatskih građana i dasu uvijek spremni ustati u borbi protiv svih oblika nepravde i terora.

Bojan Miroslavljev